

UNIVERSITY OF HELSINKI
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

Ihmisoikeuskasvatuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia

Opetushallitus, 6.6.2022

Tuija Kasa

Väitöskirjatutkija, Demokratiakasvatus ja
poliittinen polarisaatio globaalien kriisien
aikakaudella –tutkimusprojekti 2021-2024

KONE FOUNDATION

SISÄLLÖT

- Mitä on ihmisoikeuskasvatus?
- Miten ihmisoikeuskasvatus on Suomessa toteutunut?
- Mitä tiedämme muiden maiden toteutumisesta?
- Miten sitä voisi toteuttaa?
 - Havaittujen haasteiden tunnistaminen ja yhdessä eteenpäin

MITÄ IHMISOIKEUSKASVATUS ON?

- Ihmisoikeuskasvatus on ihmisoikeus!
- YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuskasvatuksen ja –koulutuksen julistus (2011)
 - **Tietoa, taitoja ja asenteita** ihmisoikeuksia kunnioittavan kulttuurin rakentamiseen
 - Tieto (arvot, normit, mekanismit)
 - Didaktiset periaatteet: Kasvatusta, jossa annetaan tietoa annetaan ihmisoikeuksista (from), ihmisoikeuksien **kautta** (through) ja se voimauttaa **ihmisoikeuksiin** (for) kunnioittamaan omia ja toisen oikeuksia)
- Perustuu oikeuksien ymmärtämiseen, mutta ei pelkästään oikeutta → eettinen, juridinen, arkinen ja poliittinen ulottuvuus

MITEN IHMISOIKEUSKASVATUS ON TOTEUTUNUT?

- Suomessa: opettajankoulutuksessa epäsystemaattisesti, yksittäisten aktiivisuuden varassa ja oikeudellisesta perustasta irrallaan (Rautiainen ym., 2014; Kasa ym., 2021)
- Opetussuunnitelmissa vahvistunut uudistuksissa sitten 1985 alkaen. Viimeisissä OPSeissa läpäisevänä periaatteena, velvollisuutena, arvoja, sisällöissä jne.
- Opetussuunnitelmien jalkautuminen? → täällä teidän kanssa edistämässä sitä!

MITEN IHMISOIKEUSKASVATUS ON TOTEUTUNUT?

- Kansainvälisissä tutkimuksissa havaittua
 - Opettajien näkökulmat: liian poliittista tai vaikeaa – pelottaa konfliktit perheiden kanssa (Struthers, 2017; Cassidy ym. 2013).
 - On myös nähty helpottavan konflikteja tai hankalia tilanteita (Decara, 2013; Kasa ym., 2021)
 - Pohjoismaissa havaittu ”itsestäänselvyys-ajattelua” (Osler, 2016)
 - ongelmallista, jos ihmisoikeusongelmat esitetään kuuluvat ”johonkin muualle” tai kaukaisiin maihin – huomattu kansainvälisesti ja Suomessa (Okafor & Akbakwa, 2001; Matilainen, 2011; Toivanen, 2007)

TUTKIMUSTULOKSIA

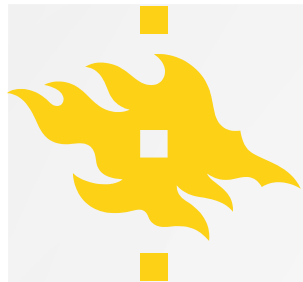
IHMISOIKEUSTIETO – UNESCO KOULUJEN HENKILÖKUNTA

Table 5 Familiarity with human rights treaties and declarations among UNESCO school staff (n=67)

From: [Finnish UNESCO school educators' understanding of global citizenship education: Analysis through typologies, ecosocial understanding, and human rights](#)

Instrument	Little or no familiarity (%)	Some familiarity (%)	Familiar or very familiar (%)
Universal Declaration of Human Rights (UDHR)	2.9	16.2	80.9
Convention on the Rights of the Child (CRC)	3	28.4	68.7
Constitution of Finland (fundamental and human rights)	6	44.8	49.3
European Convention on Human Rights (ECHR)	24.2	45.5	30.3
UN Declaration of HRE and Training (UNDHRET)	29.9	46.3	23.9
Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)	55.2	35.8	9
Istanbul Convention	35.8	41.8	4.5

- 54 % ei ollut huomannut ihmisoikeuspainotuksia OPSissa (Kasa ym., 2022)

RASISMI JA HANKALAT AIHEET

Table 4 Perceived obstacles and challenges in teaching GCED

From: [Finnish UNESCO school educators' understanding of global citizenship education: Analysis through typologies, ecosocial understanding, and human rights](#)

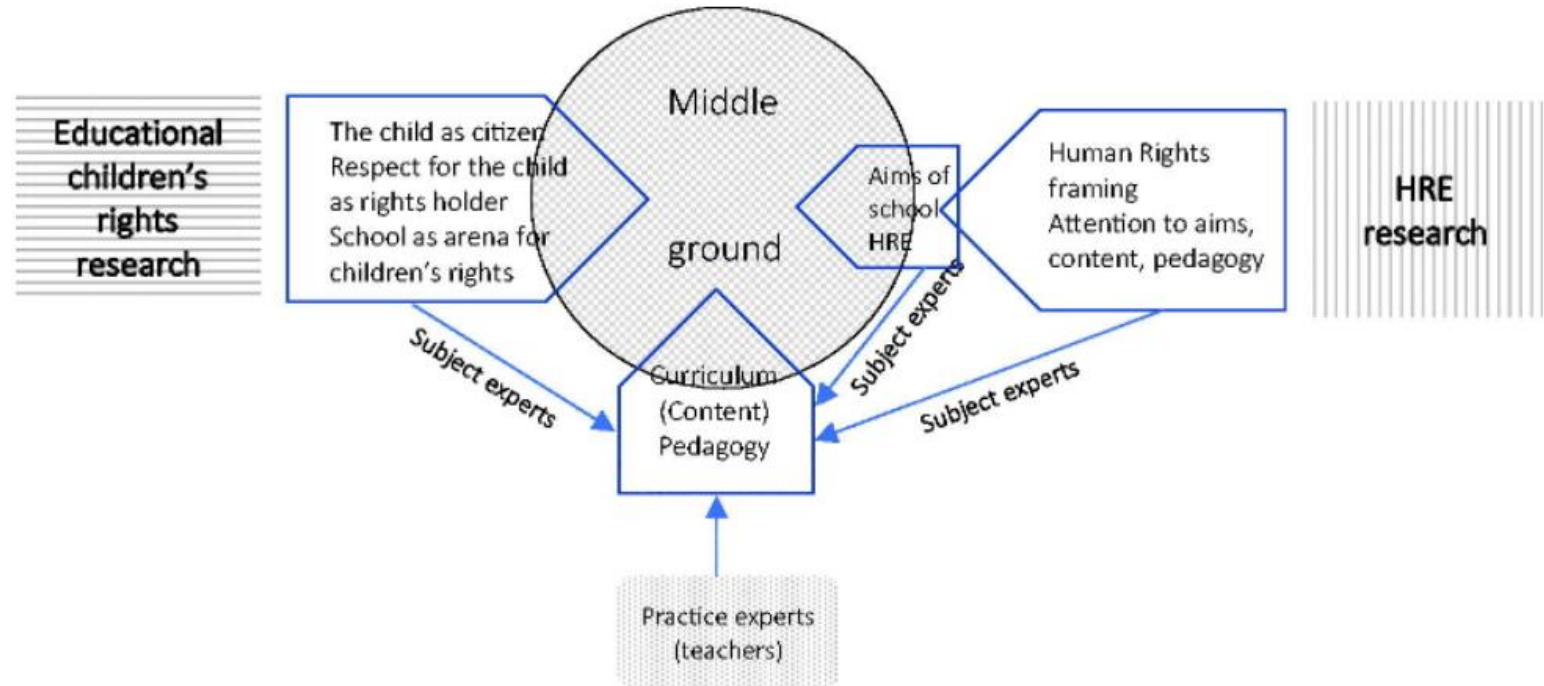
Theme	Frequency	Illustrative quote
Racism	10	"Racism. Conversation polarizes easily and it is not easy to handle the topic".
Lack of own competence	6	"The problem is often the insufficiency of my expertise".
Minorities and diversity	6	"It's hard because of prejudices".
Lack of time and full curriculum	6	"The topic must be included in the curriculum, because the biggest problem in handling the issues profoundly and from multiple perspectives is lack of time".
Violent extremism	5	"Preventing radicalization. We have not experienced that it is relevant to our students".
Controversial issues (violence, polarization)	5	"Violence and racial discrimination need to be discussed with students in an age-appropriate manner".
Abstract topics	4	"In general, how to make things concrete". "I teach languages at an elementary level. At that level, it is not possible to handle very abstract topics".
Gender and sexuality	4	"Sexual discrimination. I don't have any personal experience of this". / "Issues related to gender can be quite complicated".
Ecological sustainability and climate change	3	"I have conflicting thoughts about students getting too anxious about climate change".
Religion	3	"On topics related to religion, I don't have enough knowledge".
Human rights	2	"It is difficult to teach human rights challenges to young pupils".
Development cooperation	2	"How do find cooperation partners outside Europe".

Lähde: Kasa, Karilainen, Rajala, Cantell & Kallioniemi, 2022

LASTENOIKEUSKOULUTUS JA IHMISOIKEUSKASVATUS ERILLISYYS

- Lasten oikeuspainotus: Lapsi kansalaisena ja oikeuksien haltijana (saatetaan unohtaa ihmisoikeudet laajemmin)
 - Painottunut lapsen osallisuus
- Ihmisoikeuskasvatus laajemmin – tuonut esiin moninaisemmin näkökulmia, mutta *koulukontekstitutkimusta* lisää
- Lasten näkökulmat vähän tutkittuja (Quennerstedt, 2022)
- Molempia tarvitaan → mahdollisuus pilotoida kv. kontekstissa merkittäviä kokeiluja

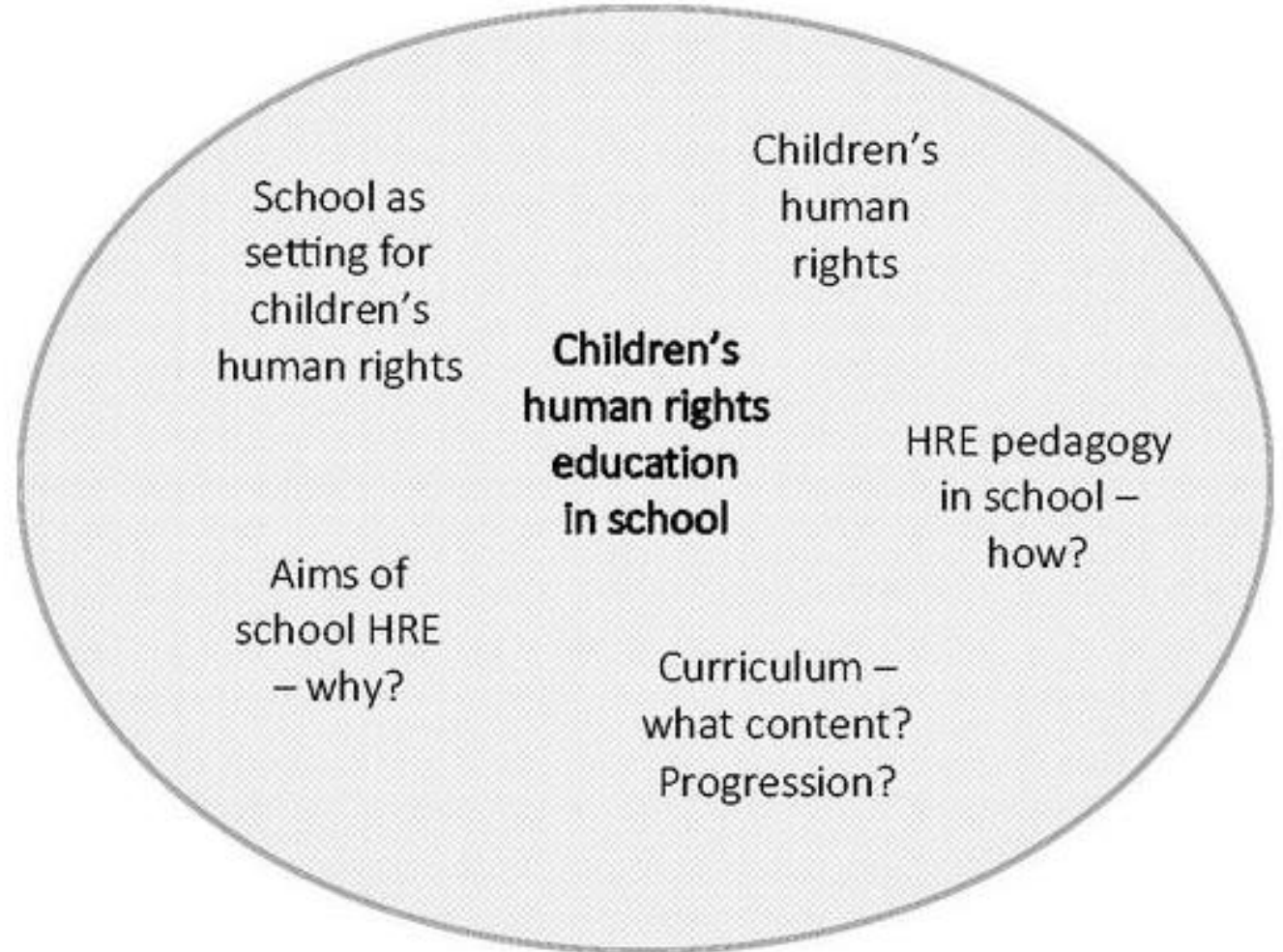

Kuvio: Quennerstedt, 2022

- Keskitie jossa eri näkökulmat yhdistyvät
- Päämäärä – yhdenvertaisuus, keskinäinen kunnioitus ja kaikkien osallisuuden kokemus (vrt. Kunnioituksesta Huilla 2022)
 - Yhdenvertaisuussuunnitelmat avuksi? Tavat kuulla lapsia esim. Omat käytännöt tai luokkavaltuusto

Figure 4. Aspects to consider in creating a common ground.

Kuvio: Quennerstedt, 2022

PEDAGOGISIA NÄKÖKULMIA

PEDAGOGISIA NÄKÖKULMIA

- Materiaalit esim. OPH sivut
Demokratia, ihmisoikeudet ja
osallisuus. Esim. Compasito
- Huom! Representaatiot – ei
“ongelmat kaukana” yksipuolista
näkökulmaa
- Suomi – perus- ja
ihmisoikeudet kasvatusalalla
Suomessa
 - Kymmenen tyypillistä haastetta
 - Huom! Vajaa näkökulma

OPAS PERUS- JA IHMISOIKEUKSIEN TARKASTELUUN KASVATUSALALLA

OSA 2 – Tapauksia ja tehtäviä: Miten toimit arjen haasteissa? 18

Teemaosien rakenne: oikeudellinen perusta, arjen haasteet, tehtävät, kantelut ja ratkaisut	19
Pedagogiset vinkit osaan 2: miten käytän materiaalia?	20
Oikeudellinen perusta	21
TEEMA 1 Turvallinen opiskeluympäristö	22
TEEMA 2 Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo	25
TEEMA 3 Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto	31
TEEMA 4 Vammaisia lapsia ja nuoria koskevia erityiskysymyksiä	34
TEEMA 5 Uskonto ja katsomukset	38
TEEMA 6 Työrauha	43
TEEMA 7 Sananvapaus	48
TEEMA 8 Hyvä hallinto ja päätöksenteko	52
TEEMA 9 Koulukuljetukset	56
TEEMA 10 Kodin ja koulun yhteistyö	59

HARJOITUSTEN YHTEENVETO

- 40 harjoitusta

NUMERO	OTSIKKO	HARJOITUKSEN TYYPI	VAIKEUASTE		TEEMAT	TEEMAT	TEEMAT	SIVU
1	Keho tietää	Kollaasin tekeminen	1	2x60	Syrjintä	Koulutus ja vapaa-aika	Terveys ja hyvinvointi	53
2	Ryhmämme perustuslaki	Yhteisymmärrys, sääntöjen tekeminen	3	90–135	Kansalaisuus	Demokratia	Osallistuminen	56
3	Ihmisoikeuskalenteri	Piirtäminen, maalaaminen, leikkaaminen	2	120	Yleiset ihmisoikeudet			60
4	Ihmisoikeuksien mainostaminen	Kertominen, piirtäminen, kirjoittaminen	3	120–180	Yleiset ihmisoikeudet	Media ja internet		64
5	Silmät sidottuina	Matkiminen, keskustelu	1	45	Syrjintä	Terveys ja hyvinvointi	Osallistuminen	67
6	Lautapelejä	Lautapeli	2	45	Yleiset ihmisoikeudet			70
7	Pojat eivät itke!	Keskustelu ja väitteiden kuvaaminen teatterin keinoin	2	90	Syrjintä	Sukupuolten tasa-arvo	Yleiset ihmisoikeudet	82
8	Kiusaamistilanteita	Keskustelu ja tilanteiden harjoittelu	2	60	Vakivalta	Syrjintä		85
9	Linnan valtaus	Toimintaseikkailu, kokemuksellinen oppiminen	2	120	Rauha ja inhimillinen turvallisuus			89
10	Compasito-reportteri	Valokuvareportaasi tai muita reportaaseja	2	90–120	Ympäristö	Terveys ja hyvinvointi	Osallistuminen	92
11	Piparipeikko	Ryhmäneuvottelu, keskustelu	2	40–60	Rauha ja turvallisuus	Köyhyys ja syrjäytyminen		95
12	Rakas päiväkirja	Kerronta, keskustelu	2	60	Syrjintä	Terveys ja hyvinvointi	Köyhyys ja sosiaalinen syrjäytyminen	99
13	Jokainen ääni on tärkeä	Keskustelu, suunnittelu, matkiminen	3	2x60	Kansalaisuus	Demokratia		103
14	Sivustakatsojasta auttajaksi	Kerronta, keskustelu	2	60	Rauha ja inhimillinen turvallisuus	Vakivalta		108
15	Ihmisoikeudet uutisissa	Median tutkiminen, julisteen tekeminen, keskustelu	2	45	Yleiset ihmisoikeudet	Media ja internet		110
16	Nykyajan satu	Kerronta, keskustelu	2	60	Syrjintä	Koulutus ja vapaa-aika	Vakivalta	113
17	Tärkeintä kenelle?	Tärkeysjärjestyksen sopiminen, keskustelu	3	60	Yleiset ihmisoikeudet			118
18	Olipa kerran	Kertominen, keskustelu	2	40	Demokratia	Syrjintä	Sukupuolten tasa-arvo	122
19	Kuvapelejä	Kuvaleikki	2	30	Syrjintä	Yleiset ihmisoikeudet	Media ja Internet	127
20	Kuvilla väkivallattomaksi	"Ihmiskuvien" tekeminen, keskustelu	1	60	Vakivalta			130
21	Nuket kertovat tarinan	Dramatisointi, keskustelu	2	120	Yleiset ihmisoikeudet			132
22	Oikeudet kartalle	Piirtäminen, analyysi	2–3	60	Yleiset ihmisoikeudet			135
23	Kanin oikeudet	Kuvittelu, aivoriihi, keskustelu	1	30	Yleiset ihmisoikeudet			138
24	Hälytystila	Toiminnallinen ulkoilmaleikki	2	60	Yleiset ihmisoikeudet			140
25	Oikeusmobile	Luova toiminta	2	120–180	Yleiset ihmisoikeudet	Sukupuolten tasa-arvo		145
26	Purjehdus uuteen maahan	Tärkeysjärjestys, keskustelu	1	45	Yleiset ihmisoikeudet			149
27	Äänetön juontaja	Roolipeli, arvauseleikki	2	45	Syrjintä	Terveys ja hyvinvointi	Osallistuminen	157
28	Astu askel eteenpäin	Roolipeli, matkiminen, keskustelu	2	60	Yleiset ihmisoikeudet	Syrjintä	Köyhyys ja sosiaalinen syrjäytyminen	160
29	Taistelu appelsiineista	Ryhmäkilpailu ja keskustelu	1	30	Rauha ja turvallisuus			166
30	Vesipisarat	Kokemuksellinen oppiminen, priorisointi, keskustelu	2	60	Ympäristö	Yleiset ihmisoikeudet		168
31	Yhtä perhettä	Piirtäminen, keskustelu	2	60	Syrjintä	Perhe ja vaihtohoiva	Sukupuolten tasa-arvo	172
32	Ikmeen kaunis maailmamme	Piirtäminen, keskustelu	1	50	Syrjintä	Ympäristö	Köyhyys ja sosiaalinen syrjäytyminen	174
33	Mistä pidän ja mitä teen	Kertominen, keskustelu	2	45	Syrjintä	Perhe ja vaihtoehtoahoiva	Sukupuolten tasa-arvo	177
34	Mitä jos...?	Analyysi, keskustelu, dramatisointi	3	60	Yleiset ihmisoikeudet	Koulutus ja vapaa-aika	Köyhyys ja sosiaalinen syrjäytyminen	179
35	Missä seisot?	Keskustelu ja liikkuminen	1	30–40	Yleiset ihmisoikeudet	Osallistuminen		184
36	Kuka on takanani?	Kuvaleikki, keskustelu	2	30	Yleiset ihmisoikeudet	Syrjintä	Media ja internet	187
37	Kenellä on päätösvalta?	Päätöksenteko, keskustelu	2	45	Perhe ja vaihtoehtoinen hoiva	Osallistuminen		190
38	Sanat, jotka satuttavat	Luettelon laatiminen, priorisointi, keskustelu	2	60	Syrjintä	Sukupuolten tasa-arvo	Vakivalta	194
39	Maailman kesäleiri	Priorisointi, neuvottelu, keskustelu	2–3	45–60	Syrjintä	Yleiset ihmisoikeudet		197
40	Zabderfilio	Kerronta, kuvittelu	1	35	Yleiset ihmisoikeudet	Syrjintä		201

YHTEENVETOA

- Oikeudellinen näkökulma vähäistä Suomessa, eikä sitä yksityiskohtaisesti lasten kanssa tietenkään käytäisikään
- Mutta miten lapset saisivat ymmärrettävästi tietää oikeuksistaan?
- Miten lapset voisivat omia oikeuksiaan vaatia, jos niistä ei ole tietoa?
- Tärkeää: ongelmakohtien tunnistaminen ja näkyväksi tekeminen (esim. Suomessa rasismi, syrjinnän muodot esim. sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt, alkuperäiskansa saamelaiset, vammaiset lapset jne.)
- Ja toisaalta, että aikuiset kuulevat ja mahdollistavat lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja keskinäisen kunnioituksen.
- Nyt on mahdollisuus testata, tuoda ilmi, mikä toimii ja jos keksitään uutta ja parempaa, niin jakaa sitä muille.

UNIVERSITY OF HELSINKI
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

KIITOS!

Tuija Kasa

tuija.kasa@helsinki.fi

Twitter: @TuijaKasa

Demokratiakasvatus ja poliittinen polarisaatio
globaalien kriisien aikakaudella –tutkimusprojekti
2021-2024

Twitter: @DEMOPOLproject

KONE FOUNDATION

LÄHTEET

- Cassidy, C., Brunner, R. & Webster, E. (2014). Teaching human rights? 'All hell will break loose!'. *Education, Citizenship and Social Justice*, 9(1), 19–33. <https://doi.org/10.1177/1746197913475768>
- Decara, C. (2013). Mapping of human rights education in Danish schools. The Danish Institute of Human Rights. Retrieved from <https://www.humanrights.dk/publications/mapping-human-rights-education-danish-schools>
- Huilla, H. (2022). Kaupunkikoulut ja huono-osaisuus. Kasvatustieteellinen tiedekunta: Helsingin yliopisto.
- Ihmisoikeuskeskus (2014): Ihmisoikeuskasvatus- ja koulutus Suomessa. Ihmisoikeuskeskus.
- Kasa, T., Rautiainen, M., Malama, M., & Kallioniemi, A. (2021). 'Human rights and democracy are not self-evident': Finnish student teachers' perceptions on democracy and human rights education. *Human Rights Education Review*, 4(2), 69–84. <https://doi.org/10.7577/hrer.3937>
- Kasa, T., Karilainen, L., Rajala, A., Cantell, H., & Kallioniemi, A. (2022). Finnish UNESCO school educators' understanding of global citizenship education: Analysis through typologies, ecosocial understanding, and human rights. *PROSPECTS*. <https://doi.org/10.1007/s11125-021-09597-z>
- Matilainen, M. (2011). Ihmisoikeuskasvatus lukiossa: outoa ja itsestään selvää (Doctoral thesis). Retrieved from: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/25934>
- Okafor, O. C., & Agbakwa, S. C. (2001). Re-imagining international human rights education in our time: Beyond three constitutive orthodoxies. *Leiden Journal of International Law*, 14(3), 563–590. <https://doi.org/10.1017/S0922156501000280>
- Osler, A. (2016). Human rights and schooling: An ethical framework for teaching for social justice. New York, NY: Teachers College Press.
- Rautiainen, M., Vanhanen-Nuutinen, L. & Virta, A. (2014). Demokratia ja ihmisoikeudet opettajankoulutuksessa. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:18. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75251/tr18.pdf>
- Toivanen, R. (2007). Education on human rights – A method for inducing global critical thinking (pp. 33–44). In T. Kaivola & M. Melén-Paaso (Eds.), *Education for global responsibility—Finnish perspectives*. Helsinki: Ministry of Education.
- Quennerstedt, A. (2022). Children's and young people's human rights education in school: Cardinal complications and a middle ground. *Journal of Human Rights*, 1–16. <https://doi.org/10.1080/14754835.2021.2014795>